

Nationaal slavernijmonument, Amsterdam

De wonden van het slavernijverleden helen

Dit jaar is het 160 jaar geleden dat er een einde kwam aan de slavernij in het Koninkrijk der Nederlanden. Daarom zal het komend jaar veel aandacht besteed worden aan het Nederlandse slavernijverleden, ook in kerken. Het is pijnlijk te moeten constateren dat ook zij een bedenkelijke rol hebben gespeeld. De grote uitdaging is om samen met nazaten van tot slaaf gemaakten te zoeken naar heling en een gezamenlijke inzet voor een toekomst zonder uitbuiting en racisme.

De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden was een groot koloniaal rijk in de 17e eeuw en een belangrijke speler op het wereldtoneel. Slavenhandel was een belangrijk onderdeel van de koloniale economie. Nederlanders transporteerden naar schatting een half miljoen buitgemaakte Afrikanen naar de Amerika's. In Azië verhandelden zij ook honderdduizenden tot slaaf gemaakten. Op Nederlandse bodem was slavernij destijds formeel niet toegestaan. Dat tekent misschien wel de ambivalente houding van Nederlanders destijds ten opzichte van slavernij.

Op 1 juli 1863 werd de slavernij in de voormalige koloniën formeel afgeschaft. Ongeveer 6.000 tot slaaf gemaakten kregen op Curaçao hun vrijheid; in Suriname circa 34.800. Daarom is 1 juli ook de datum waarop de Nationale Herdenking Slavernijverleden plaatsvindt, in het Surinaams: Keti Koti, wat 'verbroken ketenen' betekent. De tot slaaf gemaakten moesten overigens nog tien jaar (tot 1873) verplicht onder zogeheten 'staatstoezicht' werken. Slaveneigenaren kregen omgerekend naar onze tijd 250 miljoen euro compensatie voor het verlies van hun 'eigendom', de voormalige slaven kregen niets.

Echo van het slavernijverleden

Het slavernijverleden is een inktzwarte pagina in de Nederlandse geschiedenis. Mensen werden tot object, tot handelswaar gemaakt en blootgesteld

aan verschrikkelijke vernederingen en geweld. Op 19 december 2022 bood minister-president Mark Rutte namens de Nederlandse staat eindelijk excuses aan voor het slavernijverleden. Belangengroepen pleitten voor reparatie en herstel door de Nederlandse regering. Herstelbetalingen komen er echter niet, stelde Rutte, wel een fonds van waarschijnlijk 200 miljoen euro met als doel het collectief bewustzijn over het Nederlands slavernijverleden te vergroten.

De premier benadrukte in zijn toespraak dat "historische, geografische en culturele verschillen tussen bevolkingsgroepen en mensen ertoe doen, ook in het hier en nu." Het slavernijverleden laat tot de dag van vandaag diepe sporen na in de Nederlandse samenleving. De fysieke ketenen zijn afgeschud, maar vrijheid en gelijkheid voor allen, ongeacht hun huidskleur, blijft een verre droom. Steeds weer tonen onderzoeken aan dat mensen van kleur slechter worden behandeld, minder kansen krijgen en vaker met uitsluiting worden geconfronteerd dan witte mensen. Racisme is de echo van het slavernijverleden en blijkt uiterst hardnekkig.

Kerken en slavernij

Ook in kerkelijke kringen komt de laatste tijd een proces van bezinning op gang over het slavernijverleden en over racisme. Want historisch gezien is de rol van kerken niet fraai: ze waren verweven

met de praktijk van de slavenhandel. Lange tijd werd slavernij door kerken en christenen goedgepraat met de Bijbel in de hand. Zo stelde men dat zwarte Afrikanen afstammelingen waren van Cham, de vervloekte zoon van Noach. Men discussieerde over de vraag of 'zwarte' mensen wel of geen mensen zijn. Het was gangbaar hen als een soort beesten te beschouwen of in ieder geval een lager soort mensen. Dat dit soort ideeën tot wanstaltige praktijken leidden, hoeft niemand te verbazen. Uiteindelijk groeide begin 19e eeuw ook onder christenen de weerstand tegen slavernij en slavenhandel en begon men zich in te zetten voor de afschaffing ervan.

Het verleden als spiegel voor nu

Scriba René de Reuver van de PKN zei in een interview van 12 oktober 2021 in Trouw dat hij hoopt dat er lessen getrokken kunnen worden uit het verleden met het herdenkingsjaar 2023 op komst. "We willen het verleden een spiegel voor nu laten zijn," zei hij. Hij vertelde dat juist migrantenkerken dit thema op de agenda hebben gezet. De slavernijgeschiedenis wordt volgens hen nog niet onder ogen gezien wordt, en zit dus nog in de weg. De vraag is nu hoe kerken kunnen omgaan met dit verleden. Kunnen zij plekken worden waar verwerking van het slavernijverleden plaatsvindt, waar ruimte is voor de ervaringen en geschiedenis van nazaten van tot slaaf gemaakten? Kunnen zij op die manier werken aan een gezamenlijke toekomst? Het is niet gemakkelijk daarover te spreken. Racisme is een gevoelig thema. Witte mensen willen nog wel eens defensief reageren, 'Ik, racistisch?'. En zoals ook met andere heikele thema's is een kerkelijke reflex vaak dat men er om de lieve vrede maar niet over begint. Maar het is geen optie om te zwijgen. Het gaat om waarheid, het gaat om verzoening. In 2013 hebben de kerken in Nederland in een gezamenlijke verklaring vergeving gevraagd voor hun rol in het slavernijverleden. Dominee Rhoinde Mijns-Doth van de Evangelische Broedergemeente reageerde met: "Beter laat dan nooit." Ze prees het lef van de

kerken, dat ze hun schuld durfden te benoemen. Maar er moet natuurlijk nog veel gebeuren. Veel Surinamers en Antillianen zeggen: goed dat het verleden nu eindelijk wordt erkend. Maar nu moet er gewerkt worden aan bewustwording, zodat fouten niet herhaald worden. Het is tijd dat witte Nederlanders luisteren, dat mensen van kleur hun ervaringen delen en dat witte mensen daarnaar luisteren. Door zo elkaar te ontmoeten en met elkaar van hart tot hart spreken, werken we gezamenlijk aan een toekomst waarin we gelijkwaardig met elkaar optrekken.

Suggesties bij het thema

- Micha Nederland heeft een kerkenpakket samengesteld over de doorwerking van ons slavernijverleden, 'Gedeeld verleden, gedeelde toekomst'. Het biedt suggesties voor een themadienst of bijeenkomst, ook voor kinderen en tieners. Het is gratis beschikbaar via: michanederland.nl/kerkenpakket-slavernij.
- De Raad van Kerken heeft in de reeks 'Oecumenische Bezinning' een brochure uitgebracht over kerken en het slavernijverleden, met bijdragen van auteurs uit Suriname en Caribisch Nederland. Bestellen kan via: www.raadvankerken.nl
- Het Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap bracht een boekje uit in het kader van het herdenkingsjaar. Met de titel 'Geroepen om vrij te zijn'. Het biedt reflectie- en gespreksvragen voor persoonlijk gebruik of in groepsverband. Kosten: €1,- per stuk plus verzendkosten, via shop.bijbelgenootschap.nl